

Бялик Оксана Василівна –

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, Україна.

Коло наукових інтересів: проблеми виховання дітей і молоді в провідних країнах Європейського Союзу.

e-mail: byalikov@gmail.com

DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-16-22>

УДК 37.091.4(4)

СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ЗІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розглядається проблема підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання учнів у європейських країнах. Зокрема при університетах, на базі коледжів проводяться курси із сексуальної освіти та статевого виховання для вчителів закладів освіти (скандинавські країни); досить поширеними є навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації (Польща); для вдосконалення професійної підготовки учителів зі статевого виховання проводяться конференції й семінари, відкриваються факультети післядипломної освіти і започатковуються курси з різним терміном навчання (Австрія, країни Балтії); діють спеціальні програми у мережі неформальної освіти, зокрема при центрах, об'єднаннях, товариствах (Федеральний центр санітарної освіти), а також система дистанційного навчання (Німеччина).

Ключові слова: статево виховання; учителі; система підвищення кваліфікації; курси підвищення кваліфікації; навчання слухачів; країни Європейського Союзу.

Постановка проблеми. Існуючі нарікання на якість професійної підготовки випускників педагогічних навчальних закладів із сексуальної освіти та статевого виховання спонукали країни Європейського Союзу до створення системи підвищення кваліфікації вчителів з цього питання. Її необхідність і своєчасність значною мірою пов'язується з одним із провідних принципів даної галузі педагогічної науки і практики – безперервністю, – визнаного ще на перших Всесвітніх форумах, присвячених цій проблемі. Такий підхід до організації й здійснення статевого виховання зумовив розвиток достатньо розгалуженої на сьогодні мережі форм підвищення кваліфікації вчителів, які відчувають потребу і виявляють готовність до вдосконалення своєї фахової компетентності.

Аналіз літератури з проблеми дослідження. Питання підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання учнів у країнах Європейського Союзу викликає надзвичайний інтерес і є малодослідженим у нашій державі. Так, результати вивчення даної проблеми науковцями ряду європейських країн знайшли відображення у національних концепціях статевого виховання, зокрема: Польща – М. Браун-Галковська (M. Braun-Gałkowska), З. Іздебський (Z. Izdebski), В. Оконь (W. Okoń), В. Фіялковський (W. Fijałkowski) та ін.; Об'єднане Королівство – С. Джонс (C. Jones), С. Діксон (C. Dixon), С. Форрест (S. Forrest) та

ін.; Скандинавські країни – В. Ескрідз (W. Escridge), Т. Барте (T. Bartz), К. Едгард (K. Edgardh), Т. Нуртіахо (T. Nurmiaho), М. Кузьма (M. Kuzma), С. Сінгч (S. Singh) та ін.; Німеччина – Р. Борман (R. Bogtmann), М. Гемпель (M. Hempel), Е. Фром (E. Fromm), Й. Мюллер (J. Müller), Б. Швенке (B. Schwanke) та ін.

Формулювання цілей статті і постановка завдань. Основною ціллю статті є розкриття проблеми підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання учнів у країнах Європейського Союзу.

Основна частина. З'ясовано, що у Швеції майже при кожному університеті, на базі коледжів проводяться курси із сексуальної освіти та статевого виховання для вчителів навчальних закладів. У деяких університетах усі ці курси при здобутті загальної освіти є обов'язковими, однак більшість програм ідуть у поєднанні обов'язкових та факультативних курсів. Такі курси пропонуються не тільки студентам у рамках програм підготовки вчителів, а й усім, хто цікавиться і хоче здобути додаткову освіту зі статевого виховання учнівської молоді [3].

Заслуговує на увагу досвід Польщі з підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання учнів. Головна мета навчання слухачів курсів підвищення кваліфікації – отримати знання про педагогічні, психологічні та соціальні основи формування в учнів ставлення до здоров'я, до сім'ї та мати можливість викладати предмет «Освіта для сімейного життя» у початкових і середніх школах.

Курси слухачів адресовані також і випускникам магістратури та бакалаврату, вчителям усіх спеціальностей, де у процесі навчання надається можливість отримати знання і навички у різних сферах: здоровий спосіб життя; відповідальний вибір учнів у майбутньому дорослому житті; основні механізми, які регулюють міжособистісні стосунки; цінність сім'ї в особистому житті; етика в житті сім'ї та шлюбу; розвиток навичок створення сприятливих умов для кращого розуміння учнів та їхніх батьків як у питаннях статей, так і психостатевого розвитку учнів. Крім того, у слухачів курсів формуються навички підготовки молодих людей до розуміння і прийняття статевої зрілості, надання допомоги жертвам сексуального насильства. Такі курси тривають два семестри (270 годин). По завершенню навчання слухачі мають право викладати навчальний предмет «Освіта для сімейного життя» на всіх етапах освіти [6].

Підвищення кваліфікації вчителів, як засвідчують фахівці ряду країн Європейського Союзу, є важливою ланкою в системі безперервної освіти із питань статі, яка забезпечує можливість своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються як у підходах до розв'язання даної проблеми, так і способами, формах передачі знань статевознавчого характеру молодому поколінню.

Удосконалення професійної підготовки вчителів зі статевого виховання відбувається за різними формами: проводяться конференції й семінари, присвячені питанням теорії та практики статевого виховання школярів, відкриваються факультети післядипломної освіти і започатковуються курси з різним терміном навчання (від одного-двох тижнів до декількох місяців) при університетах, коледжах та інших освітніх установах. При цьому враховуються можливості вчителя щодо їх відвідування. Вчителі, обтяжені викладацькою роботою або які з інших причин не можуть навчатися на стаціонарних курсах, мають змогу звернутися до послуг дистанційного навчання [2].

Для прикладу, у Швеції для практикуючих учителів курси проводяться у вечірній час, аби вони мали можливість поглибити та розширити свої знання й навички з певної спеціалізації, зокрема зі статевого виховання учнів. Учителям пропонують заповнити анкету (див. додаток М) [5, с. 4–7].

У Німеччині існує Інститут статевого виховання (Дортмунд) (*Institut für Sexualpädagogik, Dortmund*), який є провідним професійним інститутом статевого виховання і сексуальної освіти в німецькомовних країнах. При університеті відкриті спеціалізовані курси для різних категорій учителів – як для початківців, так і тих, хто має тривалий стаж роботи (10 років і більше). Для першої категорії учителів діють короткотермінові курси (два-три тижні), для другої – програма навчання розрахована на два роки. Вчителі, які опанували академічний

курс і успішно пройшли тестові випробування, отримують свідоцтво, що надає їм право працювати в системі підвищення кваліфікації із сексуальної освіти за місцем роботи або в існуючій мережі неформальної освіти (участь у розробці концепцій, проведенні семінарів, короткотривалих курсів тощо). Представники інституту досить часто є незалежними експертами, які відвідують заняття в навчальних закладах для з'ясування стану підготовленості вихователів до здійснення статевого виховання, проводять бесіди з учнями [4].

Метою діяльності Інституту статевого виховання є популяризація статевого виховання серед молоді через широкий спектр тренінгів, семінарів, лекцій, публікацій та симпозиумів. По закінченню таких курсів слухачі отримують кваліфікацію «педагога-сексолога».

Як відзначають фахівці курсів, кожен бажаючий може взяти участь у підготовці та проведенні відкритих семінарів з актуальних питань статі, як от: «Підліткова вагітність – наслідок розбещеності?» (2012), «Сексуальна освіта як нова парадигма особистісно-орієнтованого статевого виховання для будь-якого віку» (2014), «Сексуальне життя – мистецтво викладання» (2015) та ін. [4].

Наведений приклад підвищення кваліфікації вчителів зі статевого виховання у Німеччині не є винятковим. Подібна практика набула поширення у багатьох країнах Європейського Союзу.

Курси для вчителів статевого виховання пропонують і країни Балтії. Цільовою групою є вчителі зі статевого виховання учнів шкіл II–III ступенів, тобто ті, хто працює з молоддю у віці 11–16 років. Так, в Естонії лекторами на таких курсах є лікарі, члени правління Естонської асоціації сексуального здоров'я, викладачі медичної освіти, гуманітарних наук провідних університетів країни [7] (м. Тарту, м. Нарва і ін.) та Інституту розвитку здоров'я (м. Таллінн). Навчання на курсах триває від одного до двох тижнів із розрахунку 8 академічних годин щоденно. По закінченню навчання видається сертифікат, що надає їм право працювати в системі підвищення кваліфікації зі статевої освіти в існуючій мережі неформальної освіти (семінари, короткотермінові курси тощо). Курси можуть бути й російськомовні [7, с. 22–24].

На таких курсах вчителям пропонують підручники та навчально-методичну літературу, наприклад, «Статеве виховання на II–III ступенях навчання (4–9 класи)» (*«Seksuuaalkasvatuse õpetajaraamat II ja III kooliaste (4–9 klass)»*). Рекомендована книга допомагає молодим учителям та вчителям із досвідом пройти через складні й чутливі питання статей, здійснювати дослідження у сфері статевого виховання відповідно до навчального плану, надавати допомогу та підтримку підліткам у їх статевому розвитку. У зв'язку з цим учитель повинен розуміти підлітків, бути обізнаним із різними методами навчання, а також мати відкрите ставлення до сексуальності. Книга для учителя розкриває теоретичні підходи до теми, містить плани уроків для вчителів та робочі зошити із різними типами завдань для учнів. На додаток до книги пропонується компакт-диск, який містить креслення, рисунки, діаграми і питання для обговорення з підлітками.

За рекомендаціями ЮНЕСКО з питань освіти, науки і культури вчителі, які з певних причин не в змозі підвищувати кваліфікацію протягом навчального року, мають отримати можливість задовольнити свою потребу в цьому через участь у теоретико-методичних семінарах, організованих у вільний від роботи час та через інші форми неформальної сексуальної освіти, що пропонуються вищими педагогічними навчальними закладами.

За переконаннями Дж. Уолкера та Дж. Мілтона, підвищення кваліфікації вчителя в сексуальній освіті має важливе значення для розвитку його компетентності, оскільки породжує впевненість, формує базу знань для застосування у методиці навчання і підвищення якості викладання [10, с. 416].

Досить поширеними у ряді країн Європейського Союзу, зокрема у Данії, є курси перепідготовки, де тренери з коледжів, університетів пропонують вчителям державних шкіл пройти курси з надання першої медичної допомоги, медико-санітарної і сексуальної освіти. Навчання на курсах є добровільним. Відповідно для курсів перепідготовки розробляється поточна програма, де центральне місце відводиться знанням і навичкам в області сексуальної освіти.

Крім того, Міністерство освіти постійно здійснює моніторинг та оцінку реалізації конкретних ініціатив з метою забезпечення необхідної підготовки вчителів з відповідною навчальною кваліфікацією згідно випускних вимог, які у подальшому детально обговорюються та аналізуються. На даний час Міністерство освіти Данії бачить особливу проблему для коледжів та університетів у забезпеченні викладачами-стажистами, які мають компетенції у сфері здоров'я, статевого виховання та освіти для сімейного життя [11].

Датськими науковцями для слухачів таких курсів на допомогу розроблено керівництво по збереженню здоров'я та статевого вихованню молоді й підготовки їх до життя в сім'ї [11, с. 37–39], поряд з яким представлено й посібник, що складається з чотирьох основних модулів: «Введення для вчителя»; «Сексуальна освіта 0–3 клас»; «Сексуальна освіта 4–6 клас»; «Сексуальна освіта 7–9 клас».

Керівництво було підготовлено з урахуванням загальних цілей збереження сексуального й репродуктивного здоров'я молоді (здоров'я і благополуччя, тіло і стать, сексуальність), вказані відповідні навички та обсяг знань, представлені інструкції для вчителя як суб'єкта викладання сексуальної освіти учням [11, с. 3].

Фахівці провідних європейських країн (Австрія, Данія, Швеція та ін.) пропонують шляхи вирішення означених проблем. По-перше, вчителі потребують більш високого рівня освіти і професійної підготовки зі статевого виховання учнів. Вони переконані, що подальше навчання у сфері статевого виховання підвищує рівень знань учителів, орієнтує їх, у першу чергу, на певні цілі і наміри суб'єктів у процесі виховання.

По-друге, існує необхідність приділення більшої уваги до цієї проблеми з боку місцевої влади та участі керівників навчальних закладів у статевого вихованні учнів. На жаль, менше половини вчителів вважають, що керівництво школи підтримує статево виховання, і лише кожен четвертий вчитель – що муніципалітет сприяє здійсненню статевого виховання учнівської молоді. Однак, є муніципалітети, наприклад, Хольстебро та Копенгаген, які беруть активну участь у створенні сприятливого середовища для здобуття сексуальної освіти майбутніми вчителями.

По-третє, все більше закладів вищої освіти, загальної середньої освіти та вчителів на всіх рівнях освіти співпрацюють з Асоціацією з планування сім'ї, що є провідною у більшості європейських країн у сфері статевого виховання. Як показує дослідження, більшість вчителів задоволені співпрацею з даною Асоціацією та її підтримкою при здобутті ними сексуальної освіти [9].

Аналіз ефективності професійної підготовки педагогічних працівників, зокрема зі статевого виховання, дає змогу визначити, що 50 % педагогів мають високий рівень виховної діяльності зі статевого виховання учнівської молоді, 38 % – середній та 12 % – низький, що свідчить про те, що більшість педагогів прагне до підвищення свого професійного рівня у сфері статевого виховання (на курсах підготовки або перепідготовки, семінарах, круглих столах, лекціях, симпозиумах тощо).

Потреба в удосконаленні професійної підготовки педагогів зі статевого виховання спонукала до її поширення і вдосконалення не тільки у межах закладів вищої освіти, переважно в коледжах та університетах, а й у мережі неформальної освіти шляхом створення спеціальних програм в існуючих центрах, об'єднаннях, товариствах тощо. Одним із таких центрів є Федеральний центр санітарної освіти (Німеччина). Його робота спрямована на підготовку програм і дидактичних матеріалів для учителів шкіл, які зацікавлені у своєму професійному рості, виявляють занепокоєність рівнем сексуальної активності учнів у зв'язку із стрімким поширенням ЗПСШ та епідемії ВІЛ/СНІДу [1].

Найбільший внесок у подолання суспільних проблем, визначають експерти Центру, вчитель може зробити, навчаючи й виховуючи молодь у дусі поваги до власного здоров'я та здоров'я інших, розвиваючи у неї почуття відповідальності за будь-які дії та вчинки стосовно свого партнера [1]. У зв'язку з цим фахівці Центру намагаються максимально враховувати

попит на програми підготовки вчителя щодо профілю обраної ним спеціальності, стажу педагогічної роботи, зацікавленості у поглибленні своєї професійної компетентності. Такі програми створюються й для студентів –майбутніх учителів, які спеціалізуються у галузі шкільної сексуальної освіти і намагаються отримати вчений ступінь бакалавра або магістра.

Поряд з цим важливу роль у здобутті вчителями додаткової освіти, зокрема у сфері статевого виховання, відіграють Товариства сексуальної освіти, діяльність яких підтримується університетами, шкільними вчителями зі статевого виховання та педагогічно підготовленими практиками й фахівцями сексуальної освіти. В університеті Кіль (Німеччина) з 1998 року діяльність такого товариства направлена на публікацію наукових статей з означеної проблематики, організацію конференцій, круглих столів різного рівня, консультацій відповідних органів влади згідно ситуації, що склалася у молодіжному середовищі, управління професіоналізацією статевого виховання тощо. Діяльність такого товариства представлена на Інтернет-порталі (www.schule.loveline.de), який пропонує педагогам якісну інформацію з питань любові, партнерства, сексуальності і контрацепції, крім того, довідкову інформацію про підготовку уроків статевого виховання учнів.

Удосконалення професійної підготовки педагогів зі статевого виховання здійснюється не тільки за програмами стаціонарних занять при центрах та товариствах сексуальної освіти, а й через систему дистанційного навчання, що забезпечує можливість значно розширити контингент бажаючих підвищити рівень компетентності у цій сфері. Тенденція використання можливостей дистанційної форми підвищення підготовки вчителів зі статевого виховання набула поширення у багатьох країнах Європейського Союзу. На сучасному етапі здійснюються пошуки її вдосконалення. Якщо традиційно дистанційні курси були менш гнучкими у тому плані, що навчальний матеріал мав бути засвоєний слухачами протягом певного терміну, а потім перевірений викладачем, то завдяки комп'ютерним мережам зв'язку цей процес стає більш мобільним і варіативним. Прикладом організації й упровадження дистанційного навчання із сексуальної освіти на сучасному рівні зв'язку може слугувати Німецьке товариство з питань планування сім'ї, сексуального консультування і статевого виховання, яке широко представлено в Інтернет-мережі [4]. Можна переглядати спеціалізовані тексти по темам (сексуальність, контрацепція, репродукція), замовити брошури, рекламні листівки (як правило, безкоштовно).

В Австрії досить поширеною є діяльність педагогів в Асоціаціях вчителів. З метою підвищення рівня статевої вихованості учнів у закладах освіти Федеральне міністерство освіти, мистецтв і спорту розробило принципи й шляхи статевого виховання учнів як важливої сфери у виховній роботі. Зокрема у рамках підготовки вчителів обов'язковим є опрацювання «матеріалів для статевого виховання «Партнерство: Кохання з відповідальністю», щоб указати на необхідність проходження навчальних курсів для вчителів зі статевого виховання.

У 2011 році Беренжер Полетті (Франція) виступив у підтримку підготовки вчителів зі статевого виховання та поліпшення координації між освітою і асоціаціями педагогів, наголошуючи на тому, що вирішення статевого виховання учнів необхідно не тільки з точки зору біологічних знань, а й з «психологічних, емоційних, соціальних, культурних та етичних аспектів, якими повинні володіти, насамперед, учителі» [9].

З огляду на необхідність різнобічного здійснення статевого виховання у школі, зауважують чеські науковці, необхідно визначити необхідний зміст та знайти свій шлях вирішення цього питання, реалізувати його на практиці при формуванні ключових компетенцій учителів статевого виховання. «Навіть в області статевого виховання вчитель є важливим носієм інформації високої якості, сприяючи, тим самим, гармонійному розвитку особистості учнів» [2, с. 4]. В якості першого кроку на шляху до здійснення систематичної сексуальної освіти в школах розпочаті переговори, які відображені на веб-сайті Міністерства освіти [2, с. 6], за участю експертів і практикуючих вчителів щодо визначення ключових компетенцій вчителя статевого виховання та підготовки якісних методичних і дидактичних матеріалів для вчителів.

Як вважають угорські спеціалісти, створення професійного середовища навчального закладу може допомогти значно покращити сексуальну освіту через координацію дій вчителів, керівництва, представників Центрів охорони здоров'я, співробітників наукових установ, які мають професійний досвід. Такі дії зроблять статеве виховання у школах більш організованим.

Школа, на переконання вчителів Іспанії, може забезпечити систематичне та якісне здійснення статевого виховання через вжиття наступних заходів:

- зосередження уваги на річному плануванні статевого виховання учнівської молоді;
- організація освітніх семінарів, які сприятимуть обміну досвідом і знаннями зі статевого виховання серед вчителів закладів освіти;
- призначення спеціальних осіб, відповідальних за створення нових навчально-методичних матеріалів з питань статі;
- встановлення офіційного співробітництва вчителів закладів освіти з професорсько-викладацьким складом університетів та коледжів, представниками НУО для ефективного здійснення статевого виховання учнів [8, с. 429–432].

Наведені приклади професійної підготовки педагогів до статевого виховання учнів відображають загальні тенденції, що намітилися у цьому напрямі в країнах Європейського Союзу. «Проте ця проблема, – відзначають європейські фахівці, – залишається однією з найменш відпрацьованих у системі сексуальної освіти вчителів і потребує координації зусиль вчених та педагогів з метою конструктивного її розв'язання» [9, с. 505–507].

Висновки. Отже, питання підготовки педагога у досліджуваних країнах розробляються з позицій сучасної педагогічної науки, що враховує світові тенденції розвитку сексуальної освіти. Національні особливості освіти у кожній країні є вирішальним фактором в організації педагогічної освіти взагалі й статевого виховання зокрема. Водночас взаємне вивчення досвіду в розв'язанні кадрової проблеми у кожній країні сприяє досягненню основної мети міжнародного співробітництва у сфері статевого виховання: формування в учнів високої культури міжстатевих стосунків у соціумі й відповідальності за наслідки їхньої ризикованої поведінки.

Використані джерела

1. BZgA uber Sexualitreden. Zwischen Einschulung und Pubertat : Ein Ratgeber fur Eltern zur kindlichen Sexualentwicklung zwischen Einschulung und Pubertat. – Cologne, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sexualaufklaerung.de/index.php?docid=900>
2. Educación sexual en la escuela. Perspectivas y flexiones / Ministerio de educación Subsecretaría de educación. – Buenos Aires., 2008. – 99 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.codajic.org/sites/www.codajic.org/files/educacion_sexual_dossier.pdf
3. Ericsson I. Undervisning i sex-ochsamlev nadpáhögstadiet. Har lärarens betserfarenhet nå gonbetydelse? Sex education in high school – importance of teacher working experience/ I. Ericsson // Karlsteds Universitet, 2015. – 17 s.
4. Institut für Sexualpädagogik Dortmund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.isp-dortmund.de>
5. Kartläggning av Sex-ochsamlevnads under visningen på Sveriges lärarutbildningar // Kartläggning av lärarutbildningarna, 2004, – 20 s.
6. Król T. Wędrując ku dorosłości : wychowanie do życia w rodzinie : program nauczania dla klas I-III gimnazjum / Teresa Król. – Kraków : Wydawnictwo Rubikon, 2009. – 155 s.
7. Kull M. Seksuaal kasvatuse õpetajate arvamus / Merike Kull // Ülikoolinaistek liinikaassistent. Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskonna spordipedagoogik ajakirjandusliku teaduskeskuse teaduskoostöö, 2014. – 30 s.
8. Martínez GL., Carcedo RJ., Fuertes A. Sex education in Spain: teachers' views of obstacles / José L. Martínez, Rodrigo J. Carcedo, Antonio Fuertes // Sex Education, 2012. – № 4. – pp. 425–436.
9. Schetsche M. Handbuch Sexualpädagogik und sexuelle Bildung / Michael Schetsche. – München : Beltz Juventa Verlag Weinheim, 2008.
10. Walker J., Green J., Tilford S. An evaluation of school sex education team training / J. Walker, J. Green, S. Tilford // Health Education, 2003. – № 103(6). – pp. 320–329.
11. Wøldike M., Olesen F. Seksualundervisning på erhvervsskoler, produktions skoler og uddannelsessteder / M. Wøldike, F. Olesen, 2013. – 54 s.

Бялик О. В., доктор педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики и образовательного менеджмента Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тычины

СИСТЕМА ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ ПО ПОЛОВОМУ ВОСПИТАНИЮ УЧАЩИХСЯ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ

В статье раскрывается проблема повышения квалификации учителей по половому воспитанию в европейских странах. В частности при университетах, на базе колледжей проводятся курсы по сексуальному образованию и половому воспитанию для учителей учебных заведений (скандинавские страны); распространено обучение слушателей курсов повышения квалификации (Польша). Для совершенствования профессиональной подготовки учителей по половому воспитанию организуются конференции и семинары, открываются факультеты последиplomного образования, функционируют курсы с различным сроком обучения (Австрия, страны Балтии); действуют специальные программы в сфере неформального образования, в частности при центрах, объединениях, обществах (Федеральный центр санитарного просвещения, Германия), а также система дистанционного обучения.

Ключевые слова: половое воспитание; учителя; система повышения квалификации; курсы повышения квалификации; обучение слушателей; страны Европейского Союза.

Bialyk O., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Educational Management of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychina

THE SYSTEM OF IMPROVEMENT OF QUALIFICATION OF TEACHERS IN THE COURSE OF SEXUAL EDUCATION OF STUDENTS: THE EUROPEAN EXPERIENCE

The article reveals the problem of improving the qualification in the course of teachers of sexual education in European countries. In particular, universities, colleges, implement sexual courses education for teachers of educational institutions (Scandinavian countries); training for listeners of professional development courses is quite common (Poland); to improve the professional training of sex education teachers conferences and seminars, faculties of post graduate education are opened and courses with different term of study are launched (Austria, Baltic States). The Institute of Sexual Education (Dortmund, Germany) is a leading professional Institute of Sexual Education in German-speaking countries, which offers specialized courses for various categories of teachers (beginners and experienced teachers). In addition, through the creation of special programs in the network of non-formal education centers, associations, societies (Federal Center of Health Education, Germany), as well as through the system of distance learning.

The issue of training a teacher in the studied countries is developed from the standpoint of modern pedagogical science, which takes into account the world trends in the development of sexual education. National peculiarities of education in each country are a decisive factor in the organization of pedagogical education in general and sexual education in particular. At the same time, mutual study of experience in solving the personnel problem in each country contributes to the achievement of the main goal of international cooperation in the field of sexual education: the formation of high culture of interpersonal behavior in the society in the students and responsibility for the consequences of their risky behavior.

Key words: sexual education, teachers, system of improvement of professional skills, professional development courses courses, training of listeners, countries of the European Union.